

Parszifál

(Az Operaház vasárnapi bemutatója)

Parszifál akkor íródott, mikor még Wagner egész művészete egy félelmes, megközelíthetetlen Monsalvat, egy *Mont sauvage* volt a közönség számára: zord, gigászi hegyóriás, ködös magaslatán az üdvöt ígérő Gráltemplommal, melybe csak a kiválasztottak, a megértők léphettek. De az idő szüntelenül suhog és szárnyal az emberi elme legelvontabb, legujyszerűbb, legmisztikusabb alkotásai fölött. Az idő a haladás, mely sodor, elragad és fölemel. Nem a remekek súlyednek le hozzánk, de a tömegek törtétnék fel a magasba — az igazi művészetben nincsenek megközelíthetetlen Grálvárok. Wagner *Parszifál*-ja sokáig ilyen misztikus magasságban lebegett. Alkotója maga is szanktuáriumot épített neki a bayreuthi Festspielhaus-ban. Odazarándokoltak a hívek a Grál csodájára. Egyre többen és többen. Végre is lejárt a kiválasztottak privilégiuma s a *Parszifál*-t utólérte a remekművek elmaradhatatlan, szerencsés végzete és voltaképpen célja: az emberek közkincsévé, népszerűvé lett. A muzsikának új, zordabb *Mont sauvage*-jai támadtak s a Grál szentélye ma nyitva áll, ezer ut vezet hozzá, milliók bucsujáróhelyéhez. A *Parszifál* nem rejtelem, nem probléma többé, a viták és harcok is megszűntek körülötte, amint magának Wagner Rihárdnak a művészete is világos, nyílt, lezárt fejezete a zené és a színpad történelmének.

Mi voltunk talán a világ nagy metropolisai közt az utolsók, akikhez *Parszifál* eljutott. A vasárnapi bemutató az Operaházban elkésett kötelesség volt,

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Thern Anzél*

Cím: *Parszifál*

Forrás: *Magyarország*

Bp

(Hely)

1924. 6. 3.

bécsületbeli törlesztése egy régi tartozásnak. A hatalmas mű csodásan hatott, mint mindig, de egyhiszem, nem hatott ujdonságképpen még azok előtt sem, akik tegnap hallották először. Furcsának, szinte képtelennek tartanám, ha most, mikor egy óriás könyvtárra való irodalma van a *Parszifál*-kérdésnek, ugy kellene tárgyalnom ezt a darabot, ahogy a premiéreket szokás. Van azonban a bemutatónak egy aktualitása, mely ujságírói szempontból is aktuális. Az a kérdés, hogy a műmikoréppen kapcsolódik bele a mai ember idegzetébe, hogyan értékeljük a művet Wagner többi alkotásával és a *Parszifál* óta keletkezett modern zenével szemben?

1882 január havában fejezte be a mester munkáját a palermói Hotel des Palmes egy kis csendes utcára nyíló lakosztályában, amely utcát az olaszok azóta műérezükre valló kegyelettel Via Riccardo Wagner-nek kereszteltek el. A táviró szétvitte a hírt s a világ azt hitte, hogy ez az utolsó akkord hosszú időre pontot és szünetet jelent a zene fejlődésében. A kortársak a muzsika végét és netovábbját látták *Parszifál*-ban. A rohanó idő mily gyorsan rájuk cáfol! Strauss és neowagneri epigontársai a Kundry-kromatikát a kakofóniák rendszerévé hatványozták, a franciák *Cet animal de Wagner!* csatakiáltással egészen új hangsori alapokon licitáltak túl a bayreuthi mesteren, iskolájuk magjából az oroszok destruktív taláiban Skriábin és Stravinszky rémségei sarjadtak ki. Rémségek? Ki mer köny-

nyelmű megállapításokba és jóslatokba bocsátkozni? Mikor negyven év, semmisség a művészet örökkévalóságában, elég volt arra, hogy elvezessen *Parszifál*-tól Skriábinig és Schönbergig. Eszembe jut egy kitünő öreg karmester barátom, kivel az *Elektra* előadása után másnap együtt hallgattam az Operában a *Wal-kür*-t, s aki Siegmund és Sieglinde ketőse után extázissal felkiáltott: — Milyen gyönyörű Mozart-zene! Ezt mondjuk mi, az evolúción meggedződött modernnek a *Parszifál*-ra is. Valami egyenletes, fehér őszi fény borong fölötte, mely csodásan illik a mű fennkölt nyugalma-hoz. A megváltás és kiengesztelődés nagyszerű drámája a zenében is. Egyszerűs mind abszolút, hiánytalan beteljesülése a wagneri gondolatnak. A szilaj, tobzódó zenekari technika tételes törvényszerűséggé kristályosodik benne, minden meggondoltan tudatos, fegyelmezett. Wagner a *Parszifál* első vázlatait egy hindu drámával együtt vetette papírra, melynek *A győztes* volt a címe. Mire — husz év múlva — a Grál-misztérium vázlatai kész alkotássá váltak, maga Wagner lett a győztes, uralkodott kifelé a világ muzsikáján és befelé önmagán, saját elvein, saját ujtásain, miket a hajthatatlan lángész erejével és következetességével alkotott meg és kényszerített rá a zene fejlődésére. És mintha egész lényét adná újra, a *Tannhäuser*-től a *Trisztán*-ig, megtisztulva, a tárgy magasztosságától meg-nemesedve. S amilyen egyszerű és átlátszó a drámai diszpozíció, olyan monumentális a zenei tagolás. Hatalmasabb ellentétet, mint a Grál és Kling-

Osztályozás

Tárgy

792

Hely

Opera

Idő

"1924"

Sz

He

szor világa, nem állított még poéta a színpadra.

Nem csodáljuk, hogy az Operaház bizonyos megilletődéssel fogott a műelő-készületeihez, ami azonban nem magyarázza és nem menti a bemutató kései terminusát. Kapuzárás előtt, nyári és városi hőségben, fáradt személyzetel előadni *Parszifált* mindenestre mérészség. Kerner István nagy összefogó ereje kellett ahhoz, hogy zenekart, kórust, szólistákat olyan szintre emelje, mely a műhöz és színházhoz méltó. El kell ismernünk, hogy az előadás különösen zenekari részében kitünő volt. S eddig sohasem tapasztalt módon való-sult meg a wagneri deklamáció, ami nagyrésben Lányi Viktor kitünő fordításának az érdeme.

A színpadi berendezésről már röviden megemlékeztem a főpróba után, *Márkus* Lászlót elsősorú dekoratív tervezőnek és kitünő főrendezőnek tartom. Mozdulatban, színjátzásban, ki-fejezésben, tömegmozgásban gyönyörű dolgokat produkál, s ezeket a közönség méltatta és élvezte is. Működése ezen a téren még sok sikert ígér neki s az Operának. A *Parszifál*-ban alkalmazott »ötleteivel« kevésbé tudok megbarát-kozni. A hat gyertyatartó és a színpadot szükítő előtér kelletlen reinhardt szimbolizmus, melyre Wagnernek nincs szüksége. A »Grál lelkenek jelenvaló-ságát« az orkeszter eléggé illusztrálja. Egy körülmény magyarázná a proscé-nium beépítését: kicsinyítették vele a diszleteket és takarékoskodtak a vászonnal, bizonyára különös tekintettel Smith Jeremiás urra. Alig hinném, hogy ezzel szanálták volna az Opera-

ház financiáit. A képviselést igen helyesen elhagyták. A Gráltemplom nem érdektelen, de kicsi, a belső keret következtében. Ha valahol, itt kívánjuk a monumentalitást. A Grál-kehely inkább sirlámpa. Kár volt ebben a hagyományos formától eltérni. Klingszor varázsló tornya valami barlang-féle, de festői és hatásos. Gyermekded, naiv és tarka, ellenben a virágos lányok csodakertje. A művészetben minden modernséget, sőt kubizmust is megbocsátok, ha fantázia és ötlet van benne. Bocsánat az öszinteségért, de a publikum a virágos lugasokat és virágfüzéreket pereceknek, kifliknek s még ennél is prózaibb dolgoknak nézte. A viráglányok kosztümje pedig az egyszeri szép vidéki jelmezestékre emlékeztetett, mikor a főbirókisasszony pipacsnak, az alispánkisasszony napraforgónak öltözött. A harmadik felvonás tavaszi tája nem eléggé egyszerű. Pedig a modern piktúra egyik főelve a nagy sík, az egységes színhatás. Az nincsen ebben a képben, de tavaszi hangulat sincsen. Megragadóan szép az első felvonás erdei képe. Sajnálom, hogy a többiben nem gyönyörködhettem ennyire.

Az előadóról csak a föltétlen dicséret hangján szólhatunk. *Haselbeck* Olga asszony *Kundryja* nagyszerűen érzékíti meg ezt a csupa ellentétből szőtt alakot, ördögös volt és ájtatos, alattomos és erőszakos, nyers és hizelgő, rut és szép, kitűnően szavalt és mesterien, minden fekvésben egyaránt zengő hangon énekelt. Kevés ilyen tökéletes *Kundryt* láttam. *Székelyhidy* nemes, stilusos *Parszifál*. Meglátszik rajta, hogy a bayreuthi iskolát járta. Hangja kissé fáradt volt, minek a szezonvég az oka. *Szende* fényes *Klingszor*, *Szemere* sok bensőséggel és finoman tompított naturalizmussal szólaltatja meg *Amfortasz* fájdalmát, *Venczell* Béla melegszívű és meleghangu *Gurnemanz*.

Ahíttatos, ünnepi est volt. Olyan, aminek minden *Parszifál*-estnek lennie kell. A publikum melegen tapsolt a művészeknek. Egyszer a taps lelkes, egyértelmű ováció viharává nőtt: a harmadik felvonás előtt, mikor *Kerner* István jelent meg a zenekari emelvényen és percekig zugott feléje a közönség hálája és rajongása.

Kern Aurél